

2010

Þjóðarspeggillinn

Ofbeldi gegn öldruðum

Viðhorf, þekking og reynsla
starfsfólks í heimaþjónustu

Sigrún Ingvarsdóttir
Sigurveig H. Sigurðardóttir

Félagsráðgjafardeild
Ritstjóri: Halldór S. Guðmundsson

Rannsóknir í félagsvísindum XI. Erindi flutt á ráðstefnu í október 2010

Ritstýrð grein

Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands

ISBN 978-9935-424-03-7

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Ofbeldi gegn öldruðum

Viðhorf, þekking og reynsla starfsfólks í heimaþjónustu

Sigrún Ingvarsdóttir
Sigurveig H. Sigurðardóttir

Þjóðir heims eru að eldast og má í því sambandi nefna að þrátt fyrir að þeir sem eru 65 ára eða eldri¹ séu nú aðeins um 11,6% íslensku þjóðarinnar, þá er gert ráð fyrir að eldri borgarar verði rúmlega 20% þjóðarinnar eftir um 40 ár. Jafnframt verður mikil fjölgun í elsta aldurshópnum, 80 ára og eldri (Hagstofa Íslands, 2009). Alþjóða heilbrigðisstofnunin hefur ásamt fleirum varað við því að fjölgun aldraðra ásamt þjóðfélagslegum breytingum geti haft í för með sér hækkaða tíðni ofbeldis gegn öldruðum (World Health Organization [WHO], 2008). Sömuleiðis hefur verið bent á að starfsfólk í grunnheilbrigðisþjónustu sé í lykilaðstöðu til að greina ofbeldið, fyrirbyggja endurtekningu og koma fórnarlambinu til aðstoðar (WHO, 2008).

Hér verður gerð grein fyrir meginlegri rannsókn sem gerð var meðal starfsfólks í heimahjúkrun og félagslegri heimaþjónustu í Reykjavík á árinu 2007. Markmið rannsóknarinnar var að kanna hversu algengt það er að starfsfólk félagslegrar heimaþjónustu og heimahjúkrunar verði vart við ofbeldi gegn öldruðum í störfum sínum. Jafnframt var kannað hvernig starfsfólkið skilgreinir ofbeldi, hvort það hefur fengið fræðslu um ofbeldi gegn öldruðum og viðhorf þess til uppljóstrana um ofbeldið.

Áhættuþættir ofbeldis

Erlendar rannsóknir á ofbeldi gegn öldruðum gefa til kynna að um 2-10% eldri borgara verði fyrir ofbeldi. Elsti og veikasti hópur aldraðra er í meiri hættu á að verða fyrir ofbeldi og eldri konur eru oftast þolendur ofbeldis en eldri karlar (Cooney og Mortimer, 1995; O’Keeffe o.fl., 2007; Iborra, 2008). Í meirihluta tilvika eru gerendurnir tengdir þolandanum fjölskylduböndum, s.s. maki, barn eða barnabarn (O’Keeffe o.fl., 2007). Gerendur, eins og þolendur, eru oft félagslega einangraðir og í mörgum tilvikum eru þeir háðir hinum aldraða á einhvern hátt, s.s. um húsnæði og/eða fjárhagslega (Cooney og Mortimer, 1995; Wolf og Pillemer, 1989). Samhljómur er í niðurstöðum rannsókna varðandi það að gerendurnir eiga oft við andleg veikindi að stríða og mjög hátt hlutfall þeirra á við áfengisvanda að stríða (Lachs og Pillemer, 2004; Wolf og Pillemer, 1989). Álag virðist einnig vera áhættuþáttur hjá gerendum (Coyne og Reichman, 1993; Iborra, 2008). Í ýmsum kenningunum um ofbeldi er gert ráð fyrir að *samfélagslegir þættir* geti haft ýmist hvetjandi eða letjandi áhrif á beitingu ofbeldis. Þar er nefnt kynjamisrétti, átök milli hagsmunahópa í þjóðfélaginu og stuðningur frá samfélaginu til aldraðra og aðstandenda þeirra. Einnig nefna Peri og félagar (2008) viðhorf og gildi í þjóðfélaginu, s.s. viðhorf til beitingar ofbeldis og viðhorf til aldraðra.

¹ Þó hérlendis sé yfirleitt talað um aldraða sem 67 ára og eldri þá er hér talað um 65 ára og eldri til að auðvelda samanburð við erlendar rannsóknir.

Skilgreining á ofbeldi gegn öldruðum

Mikilvægt er að sátt sé um sameiginlega skilgreiningu sem notuð verði við rannsóknir og stefnumótun um forvarnir. Skilgreining sem bresku samtökin *Action on Elder Abuse*² hafa notað frá árinu 1995 (WHO, 2002, bls. 3) og bæði Alþjóða heilbrigðisstofnunin og margir rannsakendur styðjast nú við er í íslenskri þýðingu svohljóðandi:

Ofbeldi gegn öldruðum er ýmist einstök eða endurtekin athöfn eða skortur á athöfnum af hálfu þess/þeirra aðila sem hinn aldraði ætti að geta treyst. Þetta atferli veldur honum skaða eða andlegri þjáningu. Ofbeldið getur tekið á sig ýmsar myndir: líkamlegt ofbeldi, andlegt ofbeldi, kynferðislegt ofbeldi, fjárhagsleg misnotkun eða viljandi/óviljandi vanræksla.

Ofangreind skilgreining felur í sér að „ofbeldi gegn öldruðum“ eigi sér stað sem einskonar brot á samskiptum tveggja eða fleiri aðila, þ.e. að gerandinn sé einhver sem hinn aldraði þekkir og/eða eigi að geta treyst. Jafnframt er tekið fram að athöfnin þurfi að valda hinum aldraða skaða eða andlegri þjáningu. Þetta þýðir að jafnvel þó samskonar verknaður sé framinn gagnvart tveimur öldruðum einstaklingum þá geti verið að aðeins sé um ofbeldi að ræða í öðru tilvikinu, vegna þess að í hinu tilvikinu veldur verknaðurinn hinum aldraða hvorki skaða né andlegri þjáningu. Það má því segja að skilgreiningin feli í sér að meta þurfi skaða og mat hins aldraða á verknaðinum til að ákveða hvort um ofbeldi sé að ræða eða ekki. Tíðni ofbeldisverknaða skiptir ekki máli, þar sem talað er um að athæfið geti verið eitt atvik eða endurtekið. Hinn aldraði getur ýmist orðið fyrir einni eða fleiri birtingarmyndum ofbeldis á sama tíma og ofbeldið getur verið misalvarlegt, allt frá því að vera lífshættulegt yfir í vanvirðingu sem stundum er sýnd í hugsunarleysi en veldur hinum aldraða þjáningu á einhvern hátt (Jenkins, Asif og Bennett, 2000). Þó að skilgreiningin geri ráð fyrir að hlustað skuli á hinn aldraða sjálfan til að ákvarða hvort um ofbeldi sé að ræða er hinsvegar í mörgum tilvikum erfitt að fá fram skoðanir þolanda ofbeldisins, t.d. vegna þess að hann vill ekki segja frá eða á erfitt með að segja frá vegna skertrar andlegrar getu eða tjáningarhæfni.

Lykilaðilar í greiningu ofbeldis gegn öldruðum

Alþjóða heilbrigðisstofnunin (WHO) hefur bent á að starfsmenn í grunnheilbrigðisþjónustu eru í lykilstöðu til að greina ofbeldi gegn öldruðum. Hins vegar greini fæstir þeirra ofbeldið þar sem það er ekki hluti af þjálfun þeirra og greiningartæki sem þeir nota við vinnu sína, t.d. til að meta þörf fyrir þjónustu, feli ekki í sér skimun eftir „ofbeldi gagnvart öldruðum“ (WHO, 2008). Niðurstöður rannsókna benda einnig til að starfsmenn félagsþjónustu séu að öllu jöfnu illa búnir til að þekkja og fást við ofbeldi gegn öldruðum (Anni G. Haugen, 2009; Perel-Levin, 2008). Það er því svo að jafnvel þó að vitneskja og vitund um það hafi aukist á undanförunum árum þá heldur ofbeldi gegn öldruðum áfram að vera falið og því ómeðhöndlað. Svo virðist sem aldraðir leiti sér síður hjálpar en aðrir sem ofbeldi eru beittir og eigi erfðara með að segja frá því. Þess vegna er enn mikilvægara að starfsfólk í félags- og heilbrigðisþjónustu sé vakandi fyrir einkennum ofbeldis (Bennett, Kingston og Penhale, 1997; Iborra, 2008). Viðbrögð starfsmanna í slíkum málum þurfa að vera fumlaus og miða að því að vernda þann sem fyrir því verður enda geta afleiðingar ofbeldis fyrir aldraða

² Action on elder abuse eru bresk „non profit“ samtök sem starfa að forvörnum gegn ofbeldi á öldruðum (sjá nánar heimasíðu samtakanna: www.elderabuse.org.uk)

einstaklinga verið hörmulegar, svo sem sálarangist, fjölþætt heilsuvandamál eða dauði (Perel-Levin, 2008; WHO, 2002).

Rannsókn meðal starfsfólks heimaþjónustu í Reykjavík

Í rannsókn sem gerð var meðal starfsfólks í heimahjúkrun og félagslegri heimaþjónustu í Reykjavík á árinu 2007 var markmiðið að kanna hversu algengt það er að starfsfólk heimaþjónustu verði vart við ofbeldi gegn öldruðum í störfum sínum. Jafnframt var kannað (1) hvernig starfsfólkið skilgreinir ofbeldi, (2) hvort það hefur fengið fræðslu um ofbeldi gegn öldruðum og (3) viðhorf þess til uppljóstrana um ofbeldið (Sigrún Ingvarsdóttir, 2010). Þessi þrjú atriði hafa áhrif á það hvort starfsfólk þekki einkenni ofbeldis og bregðist við til að bæta aðstæður þolenda (Hjemdal og Juklestad, 2006; Krueger og Patterson, 1997; Perel-Levin, 2008; WHO, 2002). Spurningalisti var lagður fyrir alla starfsmenn sem voru í meira en 30% stöðugildi og unnu inni á heimilum aldraðra. Þýðið samanstóð af 276 starfsmönnum félagslegrar heimaþjónustu og 100 starfsmönnum heimahjúkrunar. Svarhlutfall var tæp 60% eða 158 starfsmenn félagslegrar heimaþjónustu og 65 starfsmenn heimahjúkrunar.

Verður starfsfólk vart við ofbeldi í störfum sínum?

Til að fá svör við því hvort starfsfólk verði vart við ofbeldi gegn öldruðum notendum heimaþjónustu var stuðst við tvær leiðir. Annars vegar voru starfsmenn beðnir um að merkja við hvort þeir hefðu unnið á heimilum þar sem ein eða fleiri vísbendingar um ofbeldi/vanrækslu eiga við. Hins vegar voru starfsmenn spurðir um hvort þeir, á síðastliðnum 12 mánuðum, hefðu orðið vitni að eða grunað að aldraður notandi heimaþjónustu væri beittur ofbeldi. Fyrri leiðin hefur síður í för með sér skekkju sem fylgir mismunandi skilgreiningu starfsmanna á ofbeldi gegn öldruðum en svörin við beinu spurningunum geta verið háð því hvernig svarandinn skilgreinir ofbeldi.

Hærra hlutfall starfsmanna heimahjúkrunar (83%) en starfsmanna félagslegrar heimaþjónustu (57%) merktu við eina eða fleiri lýsingar sem bentu til mismunandi birtingarmynda ofbeldis. Sömuleiðis sagðist hærra hlutfall starfsmanna heimahjúkrunar (44% á móti 20% starfsmanna félagslegrar heimaþjónustu) hafa orðið vitni að eða grunað ofbeldi gegn öldruðum á sl. 12 mánuðum. Starfsmenn heimahjúkrunar starfa að öllu jöfnu á heimilum veikari einstaklinga heldur en starfsmenn félagslegrar heimaþjónustu. Það að þeir verði oftast varir við ofbeldi gegn öldruðum styður erlendar rannsóknir sem sýna að því háðara sem fólk er aðstoð því meiri hætta er á það verði fyrir ofbeldi (Pillemer og Bachman-Prehn, 1991; Iborra 2008).

Í rannsókninni segjast um 60% starfsmanna heimahjúkrunar hafa unnið á sl. 12 mánuðum á heimili þar sem hinn aldraði sem er með heilabilun og er skilinn eftir einn heima mest allan daginn, um 72% starfsmanna heimahjúkrunar hafa unnið á heimili þar sem algengt er að ekkert matarkyns sé til og 38% segjast hafa unnið á heimili þar sem fjölskyldumeðlimur sem er að annast hinn aldraða er sjálfur óhæfur til þess. Jafnframt segjast tæp 19% starfsmanna heimahjúkrunar hafa unnið á heimili þar sem (annar) starfsmaður uppfylli ekki þarfir notandans um þjónustu. Þessar lýsingar eru vísbendingar um að hinn aldraði geti verið í hættu fyrir að vera vanræktur (McCreadie, Bennett og Tinker, 1998). Þó að hlutfall starfsmanna félagslegrar heimaþjónustu sem hafa unnið inn á heimilum þar sem vísbendingar eru um vanrækslu sé heldur lægra en hjá heimahjúkrun, þá er það samt töluvert hátt. Hafa um 22% þeirra unnið á heimili þar sem sá aldraði er með heilabilun og er skilinn eftir einn heima mest allan daginn, svipað hlutfall starfsmanna segist hafa unnið á heimili þar sem algengt er að ekkert matarkyns er til, 14% starfsmanna félagslegrar heimaþjónustu segjast hafa unnið á

heimilum þar sem fjölskyldumeðlimur sem er að annast hinn aldraða sé óhæfur til þess og 9% segjast hafa unnið á heimili þar sem (annar) starfsmaður uppfyllir ekki þarfir notandans um þjónustu.

Til samanburðar má geta þess að í rannsókn McCreadie og félagá (1998) kemur fram að um 18% heimilislækna í Bretlandi þekkja til þar sem einstaklingur með heilabilun er skilinn einn eftir heima mest allan daginn og 26% þekkja til þar sem umönnunaraðili er óhæfur til að mæta þörfum þess aldraða.

Þegar lítið er til aðstæðna þar sem vísbendingar eru um andlegt ofbeldi þá er töluvert hátt hlutfall starfsmanna sem segist hafa starfað á heimili þar sem ættingi er reiður yfir að þurfa að aðstoða hinn aldraða eða rúm 22% starfsmanna félagslegrar heimaþjónustu og 48% starfsmanna heimahjúkrunar. Jafnframt er nokkuð hátt hlutfall starfsmanna sem hefur orðið var við að fjölskyldumeðlimur sem annast um hinn aldraða á við eigin vandamál að stríða, s.s. geðrænan eða áfengisvanda. Af þeim 200 starfsmönnum sem svöruðu spurningunni höfðu níttján unnið á heimili aldraðs skjólstaðings sem býr með fullorðnum einstaklingi sem sýnir ögrandi hegðun og 23 aðstoðað aldraðan einstakling sem hefur áhyggjur af ögrandi hegðun uppkomins barns síns. Um 10% starfsmanna félagslegrar þjónustu og 28% starfsmanna heimahjúkrunar hafa unnið á heimili þar sem óhófleg neysla áfengis eða fíkniefna fer fram.

Nokkuð færri starfsmenn segjast hafa starfað á heimili þar sem aðstæður gefa vísbendingu um að líkamlegt ofbeldi eigi sér stað. Sjö starfsmenn segjast hafa starfað á heimili þar sem sá aldraði er með áverka sem ekki fást útskýrðir á fullnægjandi hátt. Fleiri, eða tæp 27% starfsmanna heimahjúkrunar og 10% starfsmanna félagslegrar heimaþjónustu segjast hafa unnið á heimili þar sem aldraður einstaklingur með heilabilun er árásgjarn við aðstandendur sína en rannsóknir sýna einmitt að þeir sem sýna af sér slíka hegðun eru einnig í hættu á að verða fyrir ofbeldi (Pillemer og Bachman-Prehn, 1991). Þá hafa 9% svarenda unnið á heimili þar sem sá aldraði á langa sögu um heimilisofbeldi annað hvort sem þolandi eða sem gerandi og tæp 6% starfsmanna segjast hafa tekið eftir að ættingi gefi hinum aldraða annað hvort of mikið eða of lítið af lyfjum. Tveir starfsmenn félagslegrar heimaþjónustu sögðust hafa unnið á heimili þar sem aldraður notandi hefði verið með grunsamleg vandamál tengdum kynfærum og/eða endaþarmi en aðrar lýsingar gáfu ekki vísbendingar um kynferðislega misnotkun.

Færri starfsmenn höfðu unnið á heimilum þar sem þeir höfðu orðið varir við vísbendingar um fjárhagslega misnotkun heldur en vanrækslu og andlegt ofbeldi.

Af framangreindu má sjá að töluvert algengt er að heimaþjónustustarfsmenn verði varir við ofbeldi gegn öldruðum í starfi sínu, því að á hverju ári verður tæplega annar hver starfsmaður heimahjúkrunar og fimmti hver starfsmaður félagslegrar heimaþjónustu var við ofbeldi, sumir oft en einu sinni. Jafnframt koma enn fleiri starfsmenn á heimili þar sem merki eru um vanrækslu eða áhættuþætti ofbeldis.

Skilgreining starfsfólks á ofbeldi gegn öldruðum?

Svo virðist sem um fjórðungur starfsmanna telji hvorki vanrækslu né fjárhagslega misnotkun til birtingarmynda ofbeldis gegn öldruðum og skilgreina þar með hugtakið fremur þröngt ef miðað er við skilgreininguna hér að framan. Þetta má meðal annars sjá af því að fleiri starfsmenn vinna á heimilum þar sem vísbendingar eru um vanrækslu en þeir sem segjast hafa orðið vitni að eða grunað ofbeldi (sjá hér að framan). Þrátt fyrir að yfirgnæfandi meirihluti starfsmanna telji óeðlilegt að börn fari frjálsglega með peninga og eigur aldraðra foreldra sinna þá virðast færri flokka það sem ofbeldi. Til dæmis telja einungis um 73% svarenda það vera ofbeldi ef dóttir biður aldraða foreldra að skrifa upp á lán fyrir sig án þess að ætla sér að borga af láninu og einungis 66% svarenda telja það vera ofbeldi ef barnabarn fær lánaða peninga hjá ömmu án

Þess að ætla sér að borga til baka. Misjafnt var hvort svarendur teldu fullyrðingar, sem bentu til félagslegs misréttis, vera ofbeldi gagnvart öldruðum. Flestir eða 66% telja það vera ofbeldi ef hjón fá ekki að vistast saman á hjúkrunarheimili þrátt fyrir að það sé ósk beggja og um 52% telja það ofbeldi ef fólk neyðist til að deila herbergi með öðrum til að fá hjúkrunarheimilisvist. Færri eða 36% svarenda taldi það ofbeldi að fólk væri gert að hætta að vinnu um sjötugsaldurinn þó það vildi vinna áfram.

Viðhorf til uppljóstrana um ofbeldi

Þeir starfsmenn sem sögðust hafa unnið á heimilum þar sem annaðhvort ein eða fleiri vísbendingar voru um birtingarmyndir ofbeldis voru spurðir um hvort þeir hefðu gert eitthvað með þessar upplýsingar. Um fimmtungur svarenda sagðist ekki hafa gert neitt við upplýsingarnar en meirihluti (79%), sagðist hafa unnið áfram með þær. Þar af sögðust 84 (74%) hafa látið yfirmann vita af aðstæðum, 46 (41%) sögðust hafa spurt nánar út í aðstæður, 45 (40%) sögðust hafa haldið áfram að vera vakandi yfir aðstæðum með tilliti til vanrækslu eða ofbeldis, 41 (37%) sagðist hafa fengið handleiðslu eða ráðgjöf frá samstarfsfélögum og 7 nefndu aðra möguleika s.s. að haft hefði verið samband við aðra ættingja, málið tekið upp á samráðsfundi með öðrum þjónustuaðilum eða sótt hefði verið um annað búsetuúrræði eða aukna þjónustu fyrir notandann. Það skal tekið fram að hægt var að merkja við fleiri en einn svarmöguleika.

Þeir sem sögðust hafa orðið vitni að ofbeldi höfðu allir gert eitthvað með þær upplýsingar og langflestir höfðu látið yfirmann sinn vita. Hinsvegar höfðu þeir sem höfðu grunsemdir um ofbeldi ekki allir unnið áfram með upplýsingarnar, sumir vegna þess að hinn aldraði bað þá um að fara ekki með þetta lengra, aðrir vegna þess að þeim fannst þeir ekki hafa nægar upplýsingar til að fara að ásaka einhvern og enn aðrir sögðust hreinlega ekki hafa vitað hvað þeir ættu að gera.

Starfsmennirnir voru langflestir sammála því að ofbeldi sé ekki einkamál fjölskyldunnar og telja að það komi þolandanum ekki til góða að þagað sé yfir ofbeldinu. Hins vegar virðist sem heimaþjónustustarfsmenn telji ekki nægilega skýran farveg vera til hjá yfirvöldum fyrir þessi mál og hluti starfsmanna telur jafnvel að það geti orðið verra fyrir þolandann ef leitað er til yfirvalda með mál hans.

Mikill meirihluti starfsmanna taldi sig þurfa meiri fræðslu um ofbeldi gagnvart öldruðum þrátt fyrir að um 62% hafi þegar hlotið einhvers konar fræðslu um efnið. Aðrar niðurstöður bentu einnig til þess að starfsmenn séu ekki nægilega upplýstir um áhrifaþætti ofbeldis, einkenni og birtingarmyndir (Sigrún Ingvarsdóttir, 2010).

Samantekt

Ljóst er af niðurstöðum rannsóknarinnar að starfsmenn heimahjúkrunar og félagslegrar heimaþjónustu vinna í mörgum tilvikum á heimilum þar sem þá grunar að aldraður skjólstaðingur verði fyrir ofbeldi eða verða jafnvel vitni að því. Þegar starfsmenn telja sig hafa nokkuð óyggjandi upplýsingar þá leitast þeir við með ýmsum hætti að bæta aðstæður skjólstaðinga sinna. Hins vegar benda niðurstöður rannsóknarinnar einnig til að skýrari farvegur þurfi að vera fyrir þessi mál, því stór hluti starfsmanna telur hvorki vera til skýrt verklag til lausnar á þessum málum né að það skili einhverju fyrir þolandann að láta yfirvöld vita af ofbeldinu.

Þótt að rúm 60% þeirra starfsmanna sem tóku þátt í rannsókninni hafi fengið fræðslu um ofbeldi gegn öldruðum taldi mikill meirihluti þeirra sig þurfa meiri fræðslu um efnið. Einnig mátti sjá af svörum starfsmanna að þeir voru nokkuð óvissir um eðli ofbeldisins og um verklag þegar grunsemdir vakna. Misjafnt var hvernig starfs-

mennirnir skilgreindu ofbeldi þó að nokkuð sameiginlegur skilningur væri meðal starfsmannanna á því hvað teldust óviðunandi aðstæður hjá öldruðum.

Bent hefur verið á að mikilvægt sé fyrir stefnumótun um forvarnir að sameiginlegur skilningur sé á hugtakinu „ofbeldi gagnvart öldruðum“ (Hörl, 2007). Það verður því að teljast brýnt að auka fræðslu um forvarnir og viðbrögð þegar upp kemur grunur um ofbeldi sem og að meðal starfsmannanna sé unnið út frá samræmdri skilgreiningu á ofbeldi.

Heimildir

- Anni G. Haugen. (2009). *Rannsókn á ofbeldi gegn konum. Viðbrögð félagsþjónustu og barnaverndar*. Reykjavík: Rannsóknarsetur í barna- og fjölskylduvernd.
- Bennett, G., Kingston, P. og Penhale, B. (1997). *The dimensions of elder abuse*. London: MacMillan Press Ltd.
- Cooney, C. og Mortimer, A. (1995). Elder abuse and dementia: A pilot study. *International Journal of Social Psychiatry*, 4(4), 276-283.
- Coyne, A. og Reichman, W. (1993). The relationship between dementia and elder abuse. *American Journal of Psychiatry*, 150, 643-646.
- Hjemdal, O. K. og Juklestad, O. N. (2006). *En privatsak? Eldres oppfatning av vold og overgrep og om å melde fra om overgrep*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Hörl, J. (2007). The social construction of violence in old age. *Journal of Adult Protection*, 9(1), 33-38.
- Iborra Marmolejo, I. (2008). *Elder Abuse in the family in Spain*. Valencia: Queen Sofía Center. Sótt 4. ágúst 2009 af <http://www.inpea.net/reportsresources.html>
- Jenkins, G., Asif, Z. og Bennett, G. (2000). *LISTENING IS NOT ENOUGH -An analysis of calls to Elder abuse response*. London: Action on Elder Abuse's national helpline.
- Krueger, P. og Patterson, C. (1997). Detecting and managing elder abuse: Challenges in primary care. *Canadian Medical Association Journal*, 157(8), 1095-1100.
- Lachs, M. S. og Pillemer, K. (2004). Elder abuse. *The Lancet*, 364, 1263-1273.
- Hagstofa Íslands. (2009, janúar). *Mannfjöldaspá Hagstofunnar*. Sótt 9. september 2009 af <http://www.hagstofan.is/Hagtolar/Mannfoldi/Framreikningur-mannfoldans>
- McCreadie, C., Bennet, G. og Tinker, A. (1998). Investigating British general practitioners' knowledge and experience of elder abuse: Report of a research study in an inner London borough. *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 9(3), 23-40.
- O'Keefe, M., Hills, A., Doyle, M., McCreadie, C., Scholes, S. Constantine, R. o.fl. (2007). *UK Study of Abuse and Neglect of Older People*. London: National Centre for Social Research. Sótt 4. ágúst 2009 af <http://www.inpea.net/reportsresources.html>
- Perel-Levin, S. (2008). *Discussing screening for elder abuse at primary health care level*. London: WHO. Sótt 13. ágúst 2009 af http://www.who.int/ageing/publications/-Discussing_Elder_Abuseweb.pdf
- Peri, K., Fanslow, J., Hand, J. og Parsons, J. (2008). *Elder abuse and neglect. Exploration of risk and protective factors*. New Zealand: Auckland Uniservices Limited. Sótt 4. ágúst 2009 af <http://www.inpea.net/reportsresources.html>
- Pillemer, K. og Bachman-Prehn, R. (1991). Helping and hurting. *Research on aging*, 13(1), 74.
- Sigrún Ingvarsdóttir. (2010). *Ofbeldi gegn öldruðum. Viðhorf, þekking og reynsla starfsfólks í heimaþjónustu*. Óbirt MA-ritgerð: Háskóli Íslands, Félagaráðgjafadeild.
- World Health Organization. (2002). *The Toronto declaration on the global prevention of elder abuse*. Geneva: Höfundur.
- World Health Organization. (2008). *A global response to elder abuse and neglect. Building primary health care capacity to deal with the problem worldwide*. Genf: Höfundur. Sótt 3. desember 2009 af http://www.who.int/ageing/publications/elder_abuse/en/-index.html
- Wolf, R. og Pillemer, K. (1989). *Helping elderly victims: The reality of elder abuse*. New York: Columbia University Press.